

českou (jejichž složení nadále vyplývalo ze starého disidentsko-polistopadového zvyku o všem rozhodovat mezi „Hradem“ a koordinačním centrem Občanského fóra) na jedné straně a Federálním shromážděním a Českou národní radou na straně druhé (tyto zákonodárné sbory, normálně svobodně zvolené, poukazovaly zejména díky tzv. Meziparlamentnímu klubu demokratické pravice na to, že složení vlády neodpovídá rodící se politické a stranické konstelaci). Dvořáková s Kuncem také stručně shrnují proces politické diferenciaci uvnitř OF a některé z důvodů vítězství Klausovy koncepce standardní strany „napravo od středu“ nad stoupenci zachování širokého hnutí, těšícími se podpoře Václava Havla.

Parlamentní volby roku 1992 vedly podle našich autorů k velkému posílení role politických stran a víceméně eliminovaly ostatní centra moci (zejména federální vládu, federální parlament a prezidenta). Velkou pozornost věnují Dvořáková s Kuncem období po 1. 1. 1993. Dochází tam sice k dotváření stranického systému podle pravo-levé dichotomie, ale zároveň je podle nich poznamenán „deformací“.

Podle převažující politické rétoriky, uvádějí autoři, se pravicová orientace ztotožňuje s prodemokratickým postojem, zatímco levicová s protidemokratickými postoji zaměřenými na minulost.

Domnívám se, že článek je cenný i pro toho, kdo některé z politických preferencí zmíněných autorů nezastává. Snad bych jen dodal, že se autoři mohli – aspoň pro poslední analyzované období – o něco víc inspirovat některými západními přístupy (které jim ostatně nejsou nijak neznámy, jak o tom svědčí např. nedávná zajímavá stat' Jiřího Kuncce o „stranických systémech v re/konstrukci“ v pražské *Politologické revui* č. 1/1996).

Uvedený sborník lze vřele uvítat. Vzhledem k tomu, že je v angličtině, bylo by vhodné, kdyby mohl být distribuován především mimo Českou republiku. Doufáme, že New School for Social Research v New Yorku (díky níž přednášky, jež v této publikaci vycházejí, mohly být pořádány) pražskému Sociologickému nakladatelství SLON v distribuci pomůže.

Miroslav Novák

Vybíráme pro vás z obsahu posledního čísla revue pro výzkum
populačního vývoje – **DEMOGRAFIE** č. 2/1997:

ČLÁNKY

Dagmar Dzúrová, Jitka Jelínková: Kvalita ovzduší a úroveň úmrtnosti: Vybraná města
České republiky, denní hodnoty za rok 1992

Darek Pikálek: Změny v řádu vymírání české populace v letech 1900 až 1960

Petra Brabcová: Plodnost vdaných žen ve vesnici Komín v první polovině 18. století

Mária Kohútová: Národnostná a náboženská štruktúra obyvateľov Záhoria v 17. storočí

DISKUSE

Ladislav Rabušic: Polemicky k současným změnám charakteru reprodukce v ČR
(sociologická perspektiva v demografii)

RECENZE

O postavení rodiny v Polsku (Petra Vojtěchovská)

Úmrtnost obyvatelstva a rodinný stav ve světle nizozemských statistik (Libor Stloukal)

ZPRÁVY

PŘEHLEDY

Naděje na dožití v okresech ČR v období 1991-1995

Pohyb obyvatelstva v ČR v roce 1996 za kraje a okresy

Pohyb obyvatelstva ve městech nad 20 tisíc obyvatel v roce 1996

Sebevražednost v Rusku 1965-1993

BIBLIOGRAFIE

*Budete-li se chtít blíže seznámit s některým z článků, časopis je možno
zakoupit či objednat přímo v redakci –*

Český statistický úřad, Sokolovská 142, 186 04 Praha 8-Karlín.

Projekt „Sociální trendy“

Projekt *Sociální trendy*, financovaný komplexním grantem poskytnutým Grantovou agenturou ČR, je reakcí na domácí i zahraniční poptávku po syntetizujících „zprávách o společenském vývoji“. Jeho hlavním cílem je vydávání ročenek publikovaných střídavě v českém a anglickém jazyce v rozsahu cca 300 stran, které budou přitažlivým způsobem mapovat společenský vývoj zemí z ekonomických, sociálních, demografických a politických hledisek.

Na přípravě ročenky a na realizaci potřebných výzkumů se dohodly spolupracovat týmy vybraných odborníků ze čtyř institucí:

1. Tým Sociologického ústavu Akademie věd, který má za úkol založit archiv dat, zajistit účast České republiky na Mezinárodním programu sociálního výzkumu (ISSP) a věnovat se analýzám pohybů v oblasti sociální struktury, ekonomického chování populace, sociální politiky a politických postojů. Tým pracující v Sociologickém ústavu vedou PhDr. Petr Matějů, Dr. a Doc. ing. Jiří Večerník, CSc.

2. Tým Školy sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně je pověřen založením trvalého postgraduálního semináře pro srovnávací analýzy a bude se věnovat sledování demografického vývoje, politické situace a analýzám vybraných sociálních problémů. Brněnský tým vedou Prof. Ivo Možný a Doc. dr. Ladislav Rabušic, CSc.

3. Tým Národohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické v Praze, který se bude věnovat analýzám základních vývojových tendencí české ekonomiky a vývojem na trhu práce. Tým vede Prof. Kamil Janáček.

4. Tým Střediska vzdělávací politiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, pověřený zpracováním analýz vývoje vzdělávacího systému a tendencí ve vývoji a zhodnocování lidských zdrojů. Tým vede Dr. Ladislav Čerych.

Ve snaze co nejrychleji vyplnit informační mezery jsou již nyní vydávány osmistránkové bulletiny tohoto projektu pod názvem „Sociální trendy – Informace a rozbor“. Distribuce bulletinů projektu Sociální trendy zahrnuje odbornou i laickou zainteresovanou veřejnost, konkrétně členy obou komor Parlamentu ČR, tis-

kové a vybrané další odbory ministerstev, tiskové agentury a hlavní média, vysoké školy a vybrané významné banky a podniky.

Pro odborníky (sociology, ekonomy, demografy, politology) je určena řada studií „Sociální trendy – Pracovní texty“. V těchto studiích členové týmu předkládají převážně odborné veřejnosti výsledky analýz důležitých sociálních jevů procesů. Na rozdíl od bulletinů a jiných publikací jsou Pracovní texty studie hlouběji ponořeny do výkladových teorií i analyzovaných dat, jdou do větších detailů a dávají nahlédnout i do metod, kterých bylo při analýze dat použito.

Doposud byly vydány tyto bulletiny:

1. Stáváme se společností středních tříd? (Petr Matějů)
2. Výdělký, příjmy domácností a majetek: jak se posilují tržní nerovnosti? (Jiří Večerník)
3. Co říkají volby do Sněmovny o české politické scéně (Klára Vlachová)
4. Volby do Senátu: voliči, osobnosti, strany a ideologie (Petr Matějů a Klára Vlachová).
5. Současné populační trendy v české společnosti (Ladislav Rabušic)
6. Veřejné mínění a společenský vývoj. Je naše společnost v krizi? (Petr Matějů a Jiří Večerník)
7. Trh práce: dosavadní vývoj a česká specifika (Kamil Janáček a Marie Frýdmanová)
8. Transformace vzdělávací soustavy: kvantitativní změny a mezinárodní srovnání (Ladislav Čerych).

V roce 1997 byly doposud vydány následující Pracovní texty:

1. Objektivní mobilita, subjektivní mobilita a životní šance v postkomunistické Evropě (Petr Matějů)
2. Obrat doleva nebo proměna vzorců volebního chování sociálních tříd? Analýza změny v efektu příslušnosti k sociální třídě na volební chování v České republice 1992-1996 (Petr Matějů a Blanka Řeháková)
3. Privatizace, formování středních tříd a postoje populace (Jiří Večerník)
4. Vývoj představ o spravedlivém příjmu (Blanka Řeháková)
5. Představy o distributivní spravedlnosti v transformující se společnosti. Vývoj před-

stav o distributivní spravedlnosti v České republice v letech 1991-1995 v mezinárodní komparativní perspektivě (Petr Matějů)

Podrobnější informace o projektu lze nalézt na <http://www.soc.cas.cz/TRENDS>. O jednotlivá čísla řady bulletinů či pracovních textů požá-

dejte na adrese Eva Soukupová, Sociologický ústav AV ČR, Jilská 1, 110 00 Praha 1, tel. (02) 24 21 90 32, fax 24 22 02 78, e-mail soukup@site.cas.cz

Petr Matějů a Jiří Večerník

Ohlédnutí za Velkým sociologickým slovníkem

V dubnu 1997 konečně vyšel již delší dobu očekávaný sociologický slovník, který jsme v závěru hlavní etapy redakční přípravy v roce 1993 obdařili přívlastkem „velký“. Chtěli jsme jej odlišit nejen od *Malého sociologického slovníku* z roku 1970, ale i od *Sociologického slovníku* bez podobného přívlastku, který vydal B. Geist právě v roce 1993. Nakonec se ukázalo, že jsme příliš nepřeháněli, že slovník je skutečně dost velký, i když samozřejmě existují slovníky rozsáhlejší. Nebylo to tak patrné, pokud byl skryt v útrobách počítače a postupně doplňován, dotvářen. Jako poněkud nepřijemný fakt se jeho objemnost projevila při hledání nakladatele. Prodloužila o pár let jeho vydání. Jejím nepříjemným důsledkem byl také nával tiskových korektur, když se posléze (koncem roku 1995) vydavatelského úkolu hrdině ujal Karolinum a dovedlo jej do zdárného konce. Pohled na dva silné, důstojně vyhlížející svazky na pultech knihkupectví byl již příjemnějším ověřením faktu, že slovník je skutečně poměrně velký.

Sama fyzická objemnost tohoto dlouho a mnohými silami připravovaného kompendia nevypovídá ovšem o množství a kvalitě informací, které obsahuje. V tomto ohledu byl potěšitelný mírně překvapený výrok jednoho z jeho prvních praktických uživatelů, že „zatím v něm našel vše, co právě potřeboval“. To bylo koneckonců hlavním cílem uspořadatelů a autorů slovníku i Sociologického ústavu AV ČR jako jeho organizačního i odborného garanta: co možno nejvíce zaplnit dlouhodobě informační mezery naší sociologie či – lépe řečeno – pomoci je zaplnit všem, kteří se sociologií zabývají nebo se o ni zajímají.

Slovníkové informace jsou ovšem vždycky stručné, pouze orientační, nelze od nich očeká-

vat vyčerpávající přehled a už vůbec ne hloubkový rozbor problémů. To je přirozené omezení plynoucí z povahy věci. Jsou tu ovšem ještě další omezení, která vyplývají z možností, schopností, dostatku času a dobré vůle potenciálních i skutečných autorů hesel. Každý reálný, tj. napsaný a vydaný slovník je průsečíkem těchto limitujících faktorů a samozřejmě i výsledkem úporné snahy editorů tato omezení minimalizovat. Ani ve *Velkém sociologickém slovníku* tedy nelze nalézt vše, co by tam patřilo (jak jsme přiznali a vysvětlili v jeho *Úvodu*) a nepodařilo se zcela sladit míru informační šířky a hloubky jednotlivých témat ani jejich odbornou dikci a stylistickou úroveň. Koneckonců šlo o téměř tři sta autorů, kteří sepsali téměř dva a půl tisíce hesel.

K tomu lze dodat, že participace velké části českých sociologů a také mnoha špičkových odborníků z přílehlých vědeckých oborů v našem slovníku přispěla k naplnění průvodního editorského cíle vycházejícího z představy iniciátora díla Jiřího Linharta: zkonstruovat slovníkovým způsobem obraz jedné disciplíny a jejího bezprostředního okolí v českých zemích na přelomu 90. let 20. století, a protože tou disciplínou je právě sociologie, podat zároveň zasvěcenou, byť nedokonalou výpověď o dané společnosti v dané době. Do takového obrazu a takové výpovědi patří poznatky i lidé, kteří je vytvářejí a pracují s nimi.

Co se týče toho prvního, poznatků, jde samozřejmě v první řadě o obecně důležité, ověřené, uznávané výdobytky několika generací sociologů všech zemí, nalezitelné ve standardních zahraničních slovnících a svědčící o míře přiblížení naší sociologie ke „světové úrovni“. Kromě toho ale jde i o poznatky vyrůstající z naší poněkud atypické společnosti a atypické doby. Ve slovníku lze nalézt to, čím se česká sociologie oficiálně zabývala a co ji ovlivňovalo před listopadem 1989, i to, čím se v té době oficiálně nezabývala, nebo jen velmi má-